

**ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ
ΝΟΜΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ**

**Αριθμός Γνωμοδοτήσεως: 62/2023
ΤΟ ΝΟΜΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ**

ΤΜΗΜΑ Ε΄

Συνεδρίαση της 17^{ης} Μαΐου 2023

Σύνθεση:

Πρόεδρος: Νίκη Μαριόλη, Αντιπρόεδρος Ν.Σ.Κ..

Μέλη: Κωνσταντίνος Γεωργάκης, Βασίλειος Καραγεώργος, Χρήστος Μητκίδης, Βασιλική Παπαθεοδώρου, Ευάγγελος Μαρίνης, Περικλής Αγγέλου, Ευστράτιος Ηλιαδέλης, Θωμάς Καζάκος, Ξανθή Μπασάκου, Νομικοί Σύμβουλοι του Κράτους.

Εισηγήτρια: Δέσποινα Καλέση, Πάρεδρος Ν.Σ.Κ. (γνώμη χωρίς ψήφο).

Αριθμός Ερωτήματος: Το με αριθμ. πρωτ. 230/A2/12-4-2023 έγγραφο του Τμήματος Δ΄ Κτηριακής και Υλικοτεχνικής Υποδομής της Διεύθυνσης Τεχνικών Υπηρεσιών της Γενικής Διεύθυνσης Στρατηγικού Σχεδιασμού Προγραμματισμού και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων, που υπογράφεται από την Υπουργό Παιδείας και Θρησκευμάτων.

Ερώτημα: Εάν η προσθήκη του χρηματικού ποσού των τριών χιλιάδων εκατό (3.100) ευρώ συμπεριλαμβανομένου Φ.Π.Α. 24% στο άρθρο 6 «Αμοιβή – Τρόπος πληρωμής – Κρατήσεις», παράγραφος 6.1, της από 20-1-2022 με αριθμό 1/2022 σύμβασης παροχής υπηρεσιών συντήρησης – λειτουργικής υποστήριξης των ηλεκτρομηχανολογικών και κτηριακών εγκαταστάσεων του κτηρίου που στεγάζεται το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων στο Μαρούσι Αττικής, η οποία συνήφθη κατόπιν ανοιχτού ηλεκτρονικού δημόσιου διαγωνισμού άνω των ορίων του άρθρου 26 του ν. 4412/2016, μετά τον διενεργηθέντα κατ' άρθρα 105 του ν. 4412/2016 και 324-327 του ν. 4700/2020 προσυμβατικό έλεγχο νομιμότητας της σύμβασης, εγείρει ζητήματα

νομιμότητας και κανονικότητας των δαπανών που απορρέουν από την ανωτέρω σύμβαση, ώστε να κωλύεται η εκκαθάριση και εξόφλησή τους από τις αρμόδιες οικονομικές υπηρεσίες του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων, σύμφωνα με τις διατάξεις περί δημοσίου λογιστικού.

Επί του ανωτέρω ερωτήματος το Νομικό Συμβούλιο του Κράτους γνωμοδοτεί ως εξής:

Ιστορικό

Από το έγγραφο της ερωτώσας υπηρεσίας και τα στοιχεία του φακέλου που το συνοδεύουν προκύπτει το ακόλουθο πραγματικό με βάση το οποίο υποβλήθηκε το εν θέματι ερώτημα:

1. Στη με αριθμ. πρωτ. 12129/A2/28-1-2020 διακήρυξη ηλεκτρονικού διεθνούς ανοικτού διαγωνισμού με τίτλο *«Παροχή Υπηρεσιών Συντήρησης – Λειτουργικής Υποστήριξης των Ηλεκτρομηχανολογικών και Κτηριακών Εγκαταστάσεων του Κτηρίου του Υ.ΠΑΙ.Θ. στο Μαρούσι»*, ορίζονται τα εξής: Στο κεφάλαιο 1 *«Αναθέτουσα Αρχή και αντικείμενο της σύμβασης»* στην παράγραφο 1.3 *«Συνοπτική περιγραφή φυσικού και οικονομικού αντικειμένου της σύμβασης»* ότι: *«(α) Το αντικείμενο της σύμβασης είναι η παροχή του συνόλου των υπηρεσιών συντήρησης και λειτουργικής υποστήριξης, που αφορούν στο σύνολο των ηλεκτρομηχανολογικών και κτηριακών εγκαταστάσεων του, επί της οδού Ανδρ. Παπανδρέου 37 στο Μαρούσι, κτηρίου που στεγάζει τις διοικητικές υπηρεσίες του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων στο Μαρούσι, συμπεριλαμβανομένου και του περιβάλλοντα χώρου, έτσι ώστε να εξασφαλίζονται οι όροι για την εύρυθμη λειτουργία των υπηρεσιών του....όπως αναλυτικά περιγράφονται στο Παράρτημα Ι της παρούσας...(β) Η εκτιμώμενη αξία της σύμβασης, για τους είκοσι ένα (21) μήνες, ανέρχεται στο ποσό των διακοσίων ενενήντα εννέα χιλιάδων επτακοσίων σαράντα εννέα ευρώ και ενενήντα τριών λεπτών (299.749,93 ευρώ) συμπεριλαμβανομένου του Φ.Π.Α. (24%)... Η Αναθέτουσα Αρχή διατηρεί το δικαίωμα να παρατείνει μονομερώς τη σύμβαση που θα υπογραφεί με τον Ανάδοχο για χρονικό διάστημα έως ενός (1) έτους, αναθέτοντάς του με τους ίδιους όρους την εκτέλεση των υπηρεσιών που περιγράφονται στην παρούσα διακήρυξη (δικαίωμα προαίρεσης)...Ο συνολικός προϋπολογισμός της σύμβασης (συμπεριλαμβανομένων των δικαιωμάτων προαίρεσης, εφόσον*

υπάρξουν), ανέρχεται έως το ποσό των τετρακοσίων πενήντα έξι χιλιάδων επτακοσίων σαράντα εννέα ευρώ και ογδόντα εννέα λεπτών (456.749,89 ευρώ), συμπεριλαμβανομένου του Φ.Π.Α. (24%)... (γ) Η διάρκεια εκτέλεσης της σύμβασης ορίζεται σε είκοσι ένα (21) μήνες από την υπογραφή της... Η σύμβαση θα ανατεθεί με το κριτήριο της πλέον συμφέρουσας από οικονομική άποψη προσφοράς, βάσει της τιμής.» Στο κεφάλαιο 5 «Ειδικοί Όροι Εκτέλεσης της Σύμβασης» στην παράγραφο 5.1 «Τρόπος πληρωμής» ότι: «5.1.1. Η Οικονομική προσφορά του αναδόχου αποτελεί και τη συμβατική του αμοιβή και περιλαμβάνει το Φ.Π.Α.. Η αμοιβή αυτή δεν αναθεωρείται. Η πληρωμή του αναδόχου θα γίνεται σε ισόποσες μηνιαίες δόσεις από την αρμόδια υπηρεσία της αναθέτουσας αρχής με την προσκόμιση των νόμιμων παραστατικών και δικαιολογητικών. Ο ανάδοχος θα πληρωθεί εφάπαξ με ποσό έως είκοσι πέντε χιλιάδες ευρώ (25.000,00 ευρώ) συμπεριλαμβανομένου του Φ.Π.Α. (24%), μέσα στο πρώτο εξάμηνο της σύμβασης με την έκδοση του πιστοποιητικού καλής λειτουργίας της ηλεκτρολογικής εγκατάστασης των κτηριακών εγκαταστάσεων του Υ.ΠΑΙ.Θ., σύμφωνα με τα αναφερόμενα στη παράγραφο του Δ 22 των υποχρεώσεων του αναδόχου (Παράρτημα Ι, της παρούσας προκήρυξης)...». Στο Παράρτημα Ι παρ. Δ (Υποχρεώσεις αναδόχου – Συντηρητή) 22 ότι: «Στις παρεχόμενες υπηρεσίες του αναδόχου περιλαμβάνεται η υποστήριξη και η ευθύνη έναντι των διαφόρων Δημοσίων Υπηρεσιών (ΔΕΔΔΗΕ, ΕΥΔΑΠ, ΠΥΡΟΣΒΕΣΤΙΚΗ κ.λπ.). Ο ανάδοχος υποχρεούται να εκδώσει, να ανανεώνει και να διατηρεί σε ισχύ, σύμφωνα με τον νόμο, όλες τις άδειες και τα πιστοποιητικά που απαιτούνται από τις Αρμόδιες Αρχές για τις συντηρούμενες εγκαταστάσεις, υπογράφοντας καταλλήλως και ορίζοντας τεχνικό εκπρόσωπο στις Υπηρεσίες. Το Υ.ΠΑΙ.Θ. θα παρέχει κάθε διευκόλυνση ή εξουσιοδότηση για τον σκοπό αυτό. Όσον αφορά την ηλεκτρολογική εγκατάσταση, ο ανάδοχος οφείλει πρώτα να ενημερώσει τα ηλεκτρολογικά σχέδια του κτηρίου (as built) με τις αλλαγές που έχουν συντελεστεί και να προβεί στον ετήσιο επανέλεγχο της ηλεκτρολογικής εγκατάστασης και στην έκδοση αντίστοιχου ετήσιου πιστοποιητικού καλής λειτουργίας της...».

2. Στο έντυπο οικονομικής προσφοράς της ανώνυμης εταιρείας με την επωνυμία «Μ. Α.Ε.Ε. Σ.Ε.», η οποία, κατόπιν της διενέργειας του ανωτέρω διαγωνισμού, κηρύχθηκε ανάδοχος με τη με αριθμ. πρωτ. 159899/Α2/8-12-2021 απόφαση της Υπουργού Παιδείας και Θρησκευμάτων, με βάση την πλέον

συμφέρουσα από οικονομική άποψη προσφορά, ποσού διακοσίων ενενήντα μιας χιλιάδων τριακοσίων εβδομήντα πέντε ευρώ και εβδομήντα επτά λεπτών (291.375,77 ευρώ) συμπεριλαμβανομένου του ΦΠΑ 24%, περιλαμβάνεται το κόστος έκδοσης πιστοποιητικού καλής λειτουργίας ηλεκτρολογικών εγκαταστάσεων, ποσού δύο χιλιάδων πεντακοσίων (2.500) ευρώ, και επομένως με ΦΠΑ (24%), ποσού τριών χιλιάδων εκατό (3.100) ευρώ. Το ανωτέρω δε ποσό είναι μικρότερο του προβλεπόμενου ανωτέρω στη διακήρυξη (παράγραφος 5.1.1) ανώτατου ποσού των είκοσι πέντε χιλιάδων (25.000) ευρώ συμπεριλαμβανομένου ΦΠΑ (24%).

3. Με τη με αριθμό 4/2021 πράξη της Επιτρόπου της 3^{ης} Υπηρεσίας Επιτρόπου Τομέα Παιδείας του Ελεγκτικού Συνεδρίου, η οποία εκδόθηκε κατόπιν ελέγχου νομιμότητας της διαδικασίας του διαγωνισμού, της ανάδειξης αναδόχου και του υποβληθέντος με το με αριθμ. πρωτ. 1710/ΔΤΥ/10-12-2021 έγγραφο της Γενικής Διεύθυνσης Στρατηγικού Σχεδιασμού, Προγραμματισμού και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων σχεδίου σύμβασης μεταξύ του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων και της ανώνυμης εταιρείας «Μ. Α.Ε.Ε. Σ.Ε.» για την εκτέλεση της παροχής της υπηρεσίας «*Παροχή Υπηρεσιών Συντήρησης – Λειτουργικής Υποστήριξης των Ηλεκτρομηχανολογικών και Κτηριακών Εγκαταστάσεων του Κτηρίου του Υ.ΠΑΙ.Θ. στο Μαρούσι*», κρίθηκε ότι δεν κωλύεται η υπογραφή του (σχεδίου σύμβασης). Στο ανωτέρω σχέδιο σύμβασης, στο άρθρο 6 αυτής προβλέπονταν τα ακόλουθα: «*Άρθρο 6: Αμοιβή – Τρόπος πληρωμής – Κρατήσεις. 6.1. Η αμοιβή του αναδόχου για την εκτέλεση των υπηρεσιών συντήρησης και λειτουργικής υποστήριξης των ηλεκτρομηχανολογικών και κτηριακών εγκαταστάσεων για το, επί της οδού Α. Παπανδρέου 37, κτήριο του Υ.ΠΑΙ.Θ. στο Μαρούσι, για το χρονικό διάστημα από.... έως .... ανέρχεται στο ποσό των διακοσίων ενενήντα μιας χιλιάδων τριακοσίων εβδομήντα πέντε ευρώ και εβδομήντα επτά λεπτών (291.375,77 ευρώ) συμπεριλαμβανομένου του ΦΠΑ (24%). Η αμοιβή αυτή δεν αναθεωρείται. Η πληρωμή του αναδόχου θα γίνεται σε ισόποσες μηνιαίες δόσεις από την αρμόδια υπηρεσία της αναθέτουσας αρχής με την προσκόμιση των νόμιμων παραστατικών και δικαιολογητικών. Ο ανάδοχος θα πληρωθεί εφάπαξ, μέσα στο πρώτο εξάμηνο της σύμβασης με την έκδοση του πιστοποιητικού καλής λειτουργίας της ηλεκτρολογικής εγκατάστασης των κτηριακών εγκαταστάσεων του Υ.ΠΑΙ.Θ., σύμφωνα με τα*

αναφερόμενα στη παράγραφο του Δ 22 των υποχρεώσεων του αναδόχου (Παράρτημα Ι, της παρούσας προκήρυξης)... 6.2. Σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 200 παρ.5 του Ν. 4412/2016 τα δικαιολογητικά / παραστατικά που προβλέπονται κατ' ελάχιστον για την πληρωμή είναι τα ακόλουθα: ...Πέραν των ανωτέρω δικαιολογητικών οι αρμόδιες υπηρεσίες που διενεργούν τον έλεγχο και την πληρωμή, μπορούν να ζητήσουν και οποιοδήποτε άλλο δικαιολογητικό, εφόσον προβλέπεται από την κείμενη νομοθεσία ή στο έγγραφο της σύμβασης. 6.3. Τον ανάδοχο βαρύνουν οι υπέρ τρίτων κρατήσεις, ως και κάθε άλλη επιβάρυνση, σύμφωνα με την κείμενη νομοθεσία, μη συμπεριλαμβανομένου Φ.Π.Α., την παροχή υπηρεσίας στον τόπο και με τον τρόπο που προβλέπεται στα έγγραφα σύμβασης. Ιδίως βαρύνεται με τις ακόλουθες κρατήσεις:.....».

4. Στην τελικώς υπογραφείσα στις 20-1-2022 με αριθμ. 1/2022 σύμβαση για την «Παροχή Υπηρεσιών Συντήρησης – Λειτουργικής Υποστήριξης των Ηλεκτρομηχανολογικών και Κτηριακών Εγκαταστάσεων του Κτηρίου του Υ.ΠΑΙ.Θ. στο Μαρούσι» μεταξύ του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων και της εταιρείας με την επωνυμία «Μ. Α.Ε.Ε. Σ.Ε.» στο άρθρο 6 αυτής, προβλέπονται τα ακόλουθα: «Άρθρο 6: Αμοιβή – Τρόπος πληρωμής – Κρατήσεις. 6.1. Η αμοιβή του αναδόχου για την εκτέλεση των υπηρεσιών συντήρησης και λειτουργικής υποστήριξης των ηλεκτρομηχανολογικών και κτηριακών εγκαταστάσεων για το, επί της οδού Α. Παπανδρέου 37, κτήριο του Υ.ΠΑΙ.Θ. στο Μαρούσι, για το χρονικό διάστημα από 20 Ιανουαρίου του 2022 έως και τις 19 Οκτωβρίου του 2023, ανέρχεται στο ποσό των διακοσίων ενενήντα μιας χιλιάδων τριακοσίων εβδομήντα πέντε ευρώ και εβδομήντα επτά λεπτών (291.375,77 ευρώ) συμπεριλαμβανομένου του ΦΠΑ (24%). Η αμοιβή αυτή δεν αναθεωρείται. Η πληρωμή του αναδόχου θα γίνεται σε ισόποσες μηνιαίες δόσεις από την αρμόδια υπηρεσία της αναθέτουσας αρχής με την προσκόμιση των νόμιμων παραστατικών και δικαιολογητικών. Ο ανάδοχος θα πληρωθεί εφάπαξ, με το ποσό των τριών χιλιάδων εκατό ευρώ (3.100 ευρώ) συμπεριλαμβανομένου Φ.Π.Α. 24%, μέσα στο πρώτο εξάμηνο της σύμβασης με την έκδοση του πιστοποιητικού καλής λειτουργίας της ηλεκτρολογικής εγκατάστασης των κτηριακών εγκαταστάσεων του Υ.ΠΑΙ.Θ., σύμφωνα με τα αναφερόμενα στη παράγραφο του Δ 22 των υποχρεώσεων του αναδόχου (Παράρτημα Ι, της παρούσας προκήρυξης)... 6.2. Σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 200 παρ.5 του Ν. 4412/2016 τα δικαιολογητικά / παραστατικά που

προβλέπονται κατ' ελάχιστον για την πληρωμή είναι τα ακόλουθα: ....Πέραν των ανωτέρω δικαιολογητικών οι αρμόδιες υπηρεσίες που διενεργούν τον έλεγχο και την πληρωμή, μπορούν να ζητήσουν και οποιοδήποτε άλλο δικαιολογητικό, εφόσον προβλέπεται από την κείμενη νομοθεσία ή στο έγγραφο της σύμβασης.

6.3. Τον ανάδοχο βαρύνουν οι υπέρ τρίτων κρατήσεις, ως και κάθε άλλη επιβάρυνση, σύμφωνα με την κείμενη νομοθεσία, μη συμπεριλαμβανομένου Φ.Π.Α., την παροχή υπηρεσίας στον τόπο και με τον τρόπο που προβλέπεται στα έγγραφα σύμβασης. Ιδίως βαρύνεται με τις ακόλουθες κρατήσεις:.....».

5. Κατόπιν των ανωτέρω, το Τμήμα Δ΄ Κτηριακής και Υλικοτεχνικής Υποδομής της Διεύθυνσης Τεχνικών Υπηρεσιών της Γενικής Διεύθυνσης Στρατηγικού Σχεδιασμού Προγραμματισμού και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων υπέβαλε το εξεταζόμενο ερώτημα, εάν η ανωτέρω προσθήκη ορισμένου χρηματικού ποσού («με το ποσό των τριών χιλιάδων εκατό ευρώ (3.100 ευρώ) συμπεριλαμβανομένου Φ.Π.Α. 24%») στον όρο του άρθρου 6 «Αμοιβή – Τρόπος πληρωμής – Κρατήσεις» παράγραφος 6.1 της υπογραφείσας από 20-1-2022, με αριθμό 1/2022, σύμβασης παροχής υπηρεσιών συντήρησης – λειτουργικής υποστήριξης των ηλεκτρομηχανολογικών και κτηριακών εγκαταστάσεων του κτηρίου που στεγάζεται το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων στο Μαρούσι Αττικής, μετά τον διενεργηθέντα κατ' άρθρα 105 του ν. 4412/2016 και 324-327 του ν. 4700/2020 έλεγχο νομιμότητας του σχεδίου της σύμβασης από την Επίτροπο του Ελεγκτικού Συνεδρίου, εγείρει ζητήματα νομιμότητας και κανονικότητας των δαπανών που απορρέουν από την ανωτέρω σύμβαση, ώστε να κωλύεται η εκκαθάριση και εξόφλησή τους από τις αρμόδιες οικονομικές υπηρεσίες του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων, σύμφωνα με τις διατάξεις περί δημοσίου λογιστικού.

Νομοθετικό πλαίσιο

6. Στο άρθρο 98 του Συντάγματος ορίζεται ότι: «1. Στην αρμοδιότητα του Ελεγκτικού Συνεδρίου ανήκουν ιδίως: α. Ο έλεγχος των δαπανών του Κράτους...β. Ο έλεγχος συμβάσεων μεγάλης οικονομικής αξίας στις οποίες αντισυμβαλλόμενος είναι το Δημόσιο...γ... 2. Οι αρμοδιότητες του Ελεγκτικού Συνεδρίου ρυθμίζονται και ασκούνται, όπως ο νόμος ορίζει... 3. Οι αποφάσεις του Ελεγκτικού Συνεδρίου για υποθέσεις της παραγράφου 1 δεν υπόκεινται στον έλεγχο του Συμβουλίου της Επικρατείας.».

7. Στο άρθρα 324 παρ.2 και 5, 326 παρ. 1 και 327 του ν. 4700/2020 «Ενιαίο κείμενο Δικονομίας για το Ελεγκτικό Συνέδριο, ολοκληρωμένο νομοθετικό πλαίσιο για τον προσυμβατικό έλεγχο, τροποποιήσεις στον Κώδικα Νόμων για το Ελεγκτικό Συνέδριο, διατάξεις για την αποτελεσματική απονομή της δικαιοσύνης και άλλες διατάξεις» (Α' 127) ορίζονται τα εξής: «Άρθρο 324. Υπαγωγή στον προσυμβατικό έλεγχο. 1...2. Στις συμβάσεις έργων, προμηθειών και υπηρεσιών, καθώς και στις συμβάσεις αγοράς ακινήτων, που συνάπτονται από το Δημόσιο, τους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης και τα νομικά τους πρόσωπα, καθώς και τα λοιπά νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου, η προϋπολογιζόμενη δαπάνη των οποίων υπερβαίνει το ποσό των τριακοσίων χιλιάδων (300.000,00) ευρώ, μη συμπεριλαμβανομένου του φόρου προστιθέμενης αξίας... διενεργείται υποχρεωτικά έλεγχος νομιμότητας πριν από τη σύναψή τους από τον Επίτροπο του Ελεγκτικού Συνεδρίου που είναι αρμόδιος για τον κατασταλτικό έλεγχο των λογαριασμών των υπηρεσιών ή φορέων αυτών. 3...5. Σε προσυμβατικό έλεγχο υπάγονται οι τροποποιήσεις των συμβάσεων των παρ. 1 έως και 4 όταν: α) η αρχική σύμβαση υποβλήθηκε σε έλεγχο, εφόσον η τροποποίηση είναι ουσιώδης, β) η αρχική σύμβαση δεν υποβλήθηκε σε έλεγχο λόγω ποσού, εφόσον με την τροποποίηση προσαυξάνεται το οικονομικό αντικείμενο, ώστε η προκύπτουσα συνολική δαπάνη της σύμβασης υπερβαίνει το όριο των παρ.1 και 2. 6...», «Άρθρο 326. Διαδικασία άσκησης του προσυμβατικού ελέγχου. 1. Για τον σκοπό του ελέγχου που προβλέπεται στο παρόν Κεφάλαιο, υποβάλλεται στο οικείο κατά περίπτωση Κλιμάκιο Προσυμβατικού Ελέγχου ή στον Επίτροπο από τον αρμόδιο υπουργό ή φορέα ο φάκελος με όλα τα σχετικά έγγραφα και στοιχεία....2...», «Άρθρο 327. Συνέπεια της μη άσκησης του προσυμβατικού ελέγχου. Αν δεν διενεργηθεί ο έλεγχος που προβλέπεται στις παρ. 1 έως 3 του άρθρου 324, η σύμβαση που συνάπτεται είναι άκυρη.».

8. Στο άρθρο 105 του ν. 4412/2016 (Α' 147, Α' 200) «Δημόσιες Συμβάσεις Έργων, Προμηθειών και Υπηρεσιών (προσαρμογή στις Οδηγίες 2014/24/ ΕΕ και 2014/25/ΕΕ)» ορίζονται τα εξής: «Άρθρο 105. Κατακύρωση – σύναψη σύμβασης. 1....Στις διαδικασίες ανάθεσης δημόσιας σύμβασης προμήθειας αγαθών ή παροχής γενικών υπηρεσιών, η αναθέτουσα αρχή, αιτιολογημένα και κατόπιν γνώμης του αρμοδίου γνωμοδοτικού οργάνου, μπορεί να κατακυρώσει τη σύμβαση για ολόκληρη ή μεγαλύτερη ή μικρότερη ποσότητα, αγαθών ή

παρεχόμενων υπηρεσιών, από αυτήν που καθορίζεται στα έγγραφα της σύμβασης, εφόσον ο σχετικός όρος έχει περιληφθεί σε αυτά.... 2. Η αναθέτουσα αρχή κοινοποιεί την απόφαση κατακύρωσης, μαζί με αντίγραφο όλων των πρακτικών της διαδικασίας ελέγχου και αξιολόγησης των προσφορών, σε όλους τους οικονομικούς φορείς που έλαβαν μέρος στη διαδικασία ανάθεσης δημόσιας σύμβασης, εκτός από τους οριστικώς αποκλεισθέντες... με κάθε πρόσφορο τρόπο... 3. Η απόφαση κατακύρωσης καθίσταται οριστική, εφόσον συντρέξουν οι ακόλουθες προϋποθέσεις: α) η απόφαση κατακύρωσης έχει κοινοποιηθεί, σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στην παρ. 2, β) ... γ) έχει ολοκληρωθεί επιτυχώς ο προσυμβατικός έλεγχος από το Ελεγκτικό Συνέδριο, σύμφωνα με τα άρθρα 324 έως 327 του ν. 4700/2020 (Α` 127), εφόσον απαιτείται... δ) ... 4. Μετά από την οριστικοποίηση της απόφασης κατακύρωσης, η αναθέτουσα αρχή προσκαλεί τον ανάδοχο να προσέλθει για την υπογραφή του συμφωνητικού, θέτοντας του προθεσμία δεκαπέντε (15) ημερών από την κοινοποίηση σχετικής έγγραφης ειδικής πρόσκλησης. 5. Η σύμβαση θεωρείται συναφθείσα με την κοινοποίηση της πρόσκλησης της παρ. 4 στον ανάδοχο...».

9. Στα άρθρα 26 παρ. 1 και 91 παρ.2 εδ. β' και γ' του ν. 4270/2014 «Αρχές δημοσιονομικής διαχείρισης και εποπτείας (ενσωμάτωση της Οδηγίας 2011/85/ΕΕ) - δημόσιο λογιστικό και άλλες διατάξεις» (Α' 143), όπως τροποποιήθηκαν με το άρθρο 10 παρ.8 και 37 ν.4337/2015 (Α' 129), ορίζονται τα εξής: «Άρθρο 26. Υποχρεώσεις των προϊσταμένων οικονομικών υπηρεσιών Υπουργείων και λοιπών φορέων της Γενικής Κυβέρνησης. 1. Ο προϊστάμενος οικονομικών υπηρεσιών οφείλει να αρνηθεί την εκτέλεση εντολής, από οποιαδήποτε αρμόδια αρχή, αν έχει ως αποτέλεσμα την ανάληψη υποχρέωσης ή εκτέλεση δαπάνης που υπερβαίνει τα όρια του προϋπολογισμού και των ποσοστών διάθεσης ή του Μ.Π.Δ.Σ. ή δεν είναι νόμιμη και κανονική, ενημερώνοντας εγγράφως την εν λόγω αρχή. Αν η αρμόδια αρχή επιμένει στην εκτέλεση της εντολής της, οφείλει να επαναλάβει εγγράφως την αντίρρησή του, με ταυτόχρονη κοινοποίησή της στο ΓΛΚ και στο Ελεγκτικό Συνέδριο και να εκτελέσει την εντολή. Στην περίπτωση αυτή, την ευθύνη ως προς τη νομιμότητα της ενέργειας φέρει πλέον ο εντολέας και δεν εφαρμόζεται η παράγραφος 6. 2...», «Άρθρο 91. Έλεγχος και εκκαθάριση των δαπανών του Δημοσίου 1...2...Νόμιμη είναι η δαπάνη εφόσον: α) προβλέπεται από διάταξη τυπικού νόμου ή κανονιστικής διοικητικής πράξης ή εξυπηρετεί την αποστολή του οικείου

φορέα και β) υπάρχει εγγεγραμμένη στον Προϋπολογισμό σχετική πίστωση. Κανονική είναι η δαπάνη, που έχει νόμιμα αναληφθεί, επισυνάπτονται τα νόμιμα δικαιολογητικά και η σχετική απαίτηση δεν έχει υποπέσει σε παραγραφή...». Περαιτέρω, στο άρθρο 75 παρ. 1 και 5 του κεφαλαίου Γ' «Έλεγχος για εκκαθάριση και πληρωμή δαπανών δημοσίου» του ν.4446/2016 «Πτωχευτικός Κώδικας, Διοικητική Δικαιοσύνη, Τέλη-Παράβολα, Οικειοθελής αποκάλυψη φορολογητέας ύλης παρελθόντων ετών, Ηλεκτρονικές συναλλαγές. Τροποποιήσεις του ν. 4270/2014 και λοιπές διατάξεις.» (Α' 240), ορίζονται τα εξής: «Άρθρο 75. Έλεγχος δαπανών από τις οικονομικές υπηρεσίες των φορέων. 1. Ο έλεγχος των δαπανών του Δημοσίου, που προβλέπεται από τις παραγράφους 1 και 2 του άρθρου 91 του ν. 4270/2014 (Α' 143) και ασκείται από τις οικονομικές υπηρεσίες των φορέων σύμφωνα με την παράγραφο β' του άρθρου 69Γ του ίδιου νόμου, συνίσταται στην εξέταση από τις οικονομικές υπηρεσίες των φορέων των νομίμων δικαιολογητικών και αποβλέπει στη διακρίβωση του κατά πόσον η δαπάνη: α. προβλέπεται από διάταξη νόμου ή εξυπηρετεί λειτουργικές ανάγκες της Υπηρεσίας ή συντελεί στην εκπλήρωση των σκοπών της, όπως αυτοί προσδιορίζονται από τις καταστατικές και οργανωτικές διατάξεις του φορέα και υπάρχει για αυτή διαθέσιμη πίστωση (έλεγχος νομιμότητας), β. έχει νόμιμα αναληφθεί, η σχετική απαίτηση δεν έχει παραγραφεί και επισυνάπτονται τα νόμιμα δικαιολογητικά (έλεγχος κανονικότητας) και κατά τον ασκούμενο έλεγχο εξετάζονται και τα παρεμπιπτόντως αναφερόμενα ζητήματα επιφυλασσομένων των διατάξεων για το δεδουλευμένο και το Νομικό Συμβούλιο του Κράτους (παρεμπιπτόντων έλεγχος). 2... 5. Αν προκύψει διάσταση απόψεων μεταξύ διατάκτη και προϊσταμένου οικονομικών υπηρεσιών ως προς τη συνδρομή εν όλω ή εν μέρει των προϋποθέσεων της παραγράφου 1, εφαρμόζονται οι διατάξεις της παρ. 1 του άρθρου 26 του ν. 4270/2014. 6...».

Ερμηνεία και εφαρμογή διατάξεων

Από τις προαναφερόμενες διατάξεις, ερμηνευόμενες αυτοτελώς, αλλά και σε συνδυασμό μεταξύ τους, ενόψει και όλου του νομικού πλαισίου εντός του οποίου εντάσσονται, του σκοπού που εξυπηρετούν και την υπαγωγή σε αυτές των πραγματικών περιστατικών που τέθηκαν υπόψη μας από την ερωτώσα υπηρεσία, συνάγονται τα ακόλουθα:

10. Η αρμοδιότητα του προσυμβατικού ελέγχου νομιμότητας των δημοσίων συμβάσεων μεγάλης οικονομικής αξίας, η οποία ανατέθηκε στο Ελεγκτικό Συνέδριο δυνάμει του άρθρου 98 παρ. 1 περ. β' του Συντάγματος και ασκείται όπως ορίζεται στα άρθρα 324 επ. του ν. 4700/2020, αποσκοπεί στη διασφάλιση της τήρησης των αρχών του κράτους δικαίου, της νομιμότητας, της χρηστής διαχείρισης των δημοσίων πόρων και της οικονομικότητας, της διαφάνειας, του υγιούς ανταγωνισμού, της ίσης μεταχείρισης των οικονομικών φορέων και της ασφάλειας δικαίου (ΕλΣυν Ολ. 792/2022, σκ. 5-7, 18). Ο προσυμβατικός έλεγχος νομιμότητας των δημοσίων συμβάσεων έχει περιεχόμενο την έρευνα της νομιμότητας του συνόλου της διαδικασίας και του οικείου σχεδίου των σημαντικής αξίας συμβάσεων που πρόκειται να συναφθούν από το Δημόσιο, ρυθμίζεται από το νόμο ως ειδική και σύντομη διαδικασία, ώστε να μην παρακωλύεται η συμβατική δράση των δημοσίων φορέων με την επί μακρόν διατήρηση αμφισβητήσεων σχετικών με την υπογραφή συμβάσεων, με ειδική στόχευση την πρόληψη ουσιωδών παραλείψεων ή παραβάσεων της κείμενης νομοθεσίας και τη θεραπεία της αντικειμενικής ακεραιότητας των διαγωνιστικών διαδικασιών, όχι δε και την προστασία υποκειμενικών δικαίων (ΕλΣυν Ολ. 551/2023, σκ. 52, 1884/2022, σκ. 25). Ειδικότερα, κατά τη νομολογία του Ελεγκτικού Συνεδρίου (ΕλΣυν Ολ. 2141/2020, σκ. 20, 2498/2020, σκ. 20), δεν αρκεί, για να διατυπωθεί αρνητική κρίση ως προς την υπογραφή ελεγχόμενου σχεδίου σύμβασης, να διαπιστωθεί σχετικώς η ύπαρξη παρατυπίας, αλλά πρέπει ακόμη, με ιδιαίτερη δεόντως αιτιολογημένη σκέψη, να κριθεί ότι η πλημμέλεια που εντοπίστηκε είναι και ουσιώδης, ως πλήττουσα αξίες και αρχές ως αυτές στις οποίες έγινε ήδη αναφορά, λόγω δε της βαρύτητάς της δικαιολογεί την παρέμβαση του ανώτατου θεσμού δημοσιονομικού ελέγχου στην ελεγχόμενη διαδικασία.

11. Μετά την εκφορά τελειωτικής κρίσης εκ μέρους του Ελεγκτικού Συνεδρίου επί της νομιμότητας της υποβληθείσας προς έλεγχο διαγωνιστικής διαδικασίας, των επιμέρους σταδίων αυτής και του σχεδίου σύμβασης, εξαντλείται η αρμοδιότητα αυτού (ΕλΣυν Ολ. 551/2023, σκ. 33) και παράγεται οριστικότητα των πράξεων του καθ' ύλην αρμόδιου Κλιμακίου ή Επιτρόπου, κατά περίπτωση, από την οποία απορρέει δέσμευση που καλύπτει κάθε νομικό ζήτημα που είχε ανακύψει κατά την εξέταση της νομιμότητας συγκεκριμένης διαδικασίας ανάθεσης και των όρων αυτής και έχει κριθεί κυρίως ή

παρεμπιπτόντως, ακόμα και σιωπηρώς, αν η σχετική κρίση ήταν αναγκαία για την ολοκλήρωση του αρχικού ελέγχου του οικείου σχεδίου σύμβασης, ώστε να μη χωρεί επανεξέταση της νομιμότητας της αυτής διαγωνιστικής διαδικασίας που κατέληξε στο σχέδιο σύμβασης που έχει ήδη ελεγχθεί από το ίδιο όργανο (ΕλΣυν Ολ. 171/2023, σκ. 9).

12. Περαιτέρω, όμως, ουσιώδεις τροποποιήσεις, προσθήκες ή μεταβολές των όρων σύμβασης που έχει ήδη υπαχθεί σε προσυμβατικό έλεγχο πρέπει ομοίως να ελεγχθούν ως προς τη νομιμότητά τους. Ουσιώδεις δε, είναι οι τροποποιήσεις, προσθήκες ή μεταβολές των όρων των συμβάσεων, οι οποίες μεταβάλλουν το φυσικό ή οικονομικό αντικείμενο της αρχικής σύμβασης. Αντιθέτως, μη ουσιώδεις τροποποιήσεις, προσθήκες ή μεταβολές των όρων σύμβασης που έχει ήδη υπαχθεί σε προσυμβατικό έλεγχο νομιμότητας, δεν υπάγονται στην αρμοδιότητα προσυμβατικού ελέγχου του Κλιμακίου ή Επιτρόπου του Ελεγκτικού Συνεδρίου (VII Τμ. ΕλΣυν 82/2015, Ε΄ Κλιμάκιο ΕλΣυν 56/2015).

13. Οι συμβάσεις, οι οποίες, αν και υπάγονται, κατά τα ανωτέρω εκτεθέντα, σε προσυμβατικό έλεγχο, δεν υποβλήθηκαν σε αυτόν, είναι αυτοδικαίως άκυρες, κατ' άρθρο 327 ν. 4700/2020 και, ως εκ τούτου, δεν παράγουν έννομες συνέπειες (ΕλΣυν Ολ. 792/2022, σκ. 7), η εντελλόμενη δε δαπάνη, που απορρέει από άκυρη σύμβαση είναι μη νόμιμη, κατά την έννοια των διατάξεων των άρθρων 91 παρ.2 εδ. β΄ του ν. 4270/2014 και άρθρα 75 παρ. 1 του ν.4446/2016.

14. Εν προκειμένω, η από 20-1-2022 με αριθμ. 1/2022 σύμβαση για την *«Παροχή Υπηρεσιών Συντήρησης – Λειτουργικής Υποστήριξης των Ηλεκτρομηχανολογικών και Κτηριακών Εγκαταστάσεων του Κτηρίου του Υ.ΠΑΙ.Θ. στο Μαρούσι»* μεταξύ του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων και της εταιρείας με την επωνυμία «Μ. Α.Ε.Ε. Σ.Ε.» υποβλήθηκε σε προσυμβατικό έλεγχο νομιμότητας, ο οποίος απέβη θετικός, όπως προκύπτει από τη με αριθμ. 4/2021 πράξη της Επιτρόπου της 3^{ης} Υπηρεσίας Επιτρόπου Τομέα Παιδείας του Ελεγκτικού Συνεδρίου.

15. Από τα συνημμένα στο υποβληθέν ερώτημα έγγραφα, και ιδίως από την οικεία διακήρυξη σε συνδυασμό με την οικονομική προσφορά της αναδόχου εταιρείας, προκύπτει ότι το ποσό της εφάπαξ πληρωμής της αναδόχου, μέσα στο πρώτο εξάμηνο της σύμβασης, με την έκδοση του πιστοποιητικού καλής

λειτουργίας της ηλεκτρολογικής εγκατάστασης των κτηριακών εγκαταστάσεων του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων, το οποίο με την οικεία διακήρυξη του διαγωνισμού ορίσθηκε να μην υπερβαίνει το ποσό των είκοσι πέντε χιλιάδων (25.000) ευρώ, συμπεριλαμβανομένου του Φ.Π.Α. (24%), παρότι δεν προσδιορίσθηκε στο υποβληθέν προς έλεγχο νομιμότητας σχέδιο σύμβασης, πράγματι ανέρχεται στο ποσό των τριών χιλιάδων (3.100) ευρώ, συμπεριλαμβανομένου του Φ.Π.Α. (24%), και ορθώς συμπεριλήφθηκε στην τελικώς υπογραφείσα από 20-1-2022 με αριθμ. 1/2022 σύμβαση για την «*Παροχή Υπηρεσιών Συντήρησης – Λειτουργικής Υποστήριξης των Ηλεκτρομηχανολογικών και Κτηριακών Εγκαταστάσεων του Κτηρίου του Υ.ΠΑΙ.Θ. στο Μαρούσι*» μεταξύ του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων και της εταιρείας με την επωνυμία «Μ. Α.Ε.Ε. Σ.Ε.». Η ανωτέρω προσθήκη, με την οποία αποσαφηνίζεται όρος σύμβασης που έχει ήδη υπαχθεί σε έλεγχο νομιμότητας, δεν αποτελεί τροποποίηση της σύμβασης αυτής, και μάλιστα ουσιώδη κατά την ανωτέρω έννοια και, ως εκ τούτου, δεν απαιτείτο επανυποβολή του σχεδίου της σύμβασης πριν από την υπογραφή της προς έλεγχο στην Επίτροπο του Ελεγκτικού Συνεδρίου, η οποία, άλλωστε, δεν είχε από το νόμο τέτοια αρμοδιότητα επανεξέτασής του.

16. Κατά συνέπεια, η από 20-1-2022 με αριθμ. 1/2022 σύμβαση για την «*Παροχή Υπηρεσιών Συντήρησης – Λειτουργικής Υποστήριξης των Ηλεκτρομηχανολογικών και Κτηριακών Εγκαταστάσεων του Κτηρίου του Υ.ΠΑΙ.Θ. στο Μαρούσι*» μεταξύ του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων και της εταιρείας με την επωνυμία «Μ. Α.Ε.Ε. Σ.Ε.», δεν πάσχει ακυρότητα, λόγω της ανωτέρω προσθήκης ορισμένου χρηματικού ποσού σε όρο σχεδίου σύμβασης, που έχει ήδη υποβληθεί σε προσυμβατικό έλεγχο, και, ως εκ τούτου, οι εντελλόμενες δαπάνες που απορρέουν από αυτή δεν είναι μη νόμιμες, κατά την έννοια των διατάξεων των άρθρων 91 παρ. 2 εδ. β' του ν. 4270/2014 και άρθρα 75 παρ. 1 του ν.4446/2016, για τον ανωτέρω λόγο.

17. Εξάλλου, με το υποβληθέν ερώτημα δεν τίθενται ζητήματα μη κανονικότητας, κατά την έννοια των διατάξεων των άρθρων 91 παρ. 2 εδ. γ' του ν. 4270/2014 και άρθρα 75 παρ. 1 του ν.4446/2016, των δαπανών που απορρέουν από την από 20-1-2022 με αριθμό 1/2022 σύμβαση παροχής υπηρεσιών.

Απάντηση

18. Κατ' ακολουθία των προεκτεθέντων, επί του τεθέντος ερωτήματος, το Νομικό Συμβούλιο του Κράτους (Τμήμα Ε'), γνωμοδοτεί ομοφώνως ότι: Η από 20-1-2022 με αριθμό 1/2022 σύμβαση για την «Παροχή Υπηρεσιών Συντήρησης – Λειτουργικής Υποστήριξης των Ηλεκτρομηχανολογικών και Κτηριακών Εγκαταστάσεων του Κτηρίου του Υ.ΠΑΙ.Θ. στο Μαρούσι» μεταξύ του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων και της εταιρείας με την επωνυμία «Μ. Α.Ε.Ε. Σ.Ε.», δεν πάσχει ακυρότητα, κατ' άρθρο 327 του ν. 4700/2020, λόγω της προσθήκης του χρηματικού ποσού των τριών χιλιάδων εκατό (3.100) ευρώ συμπεριλαμβανομένου Φ.Π.Α. 24% στο άρθρο 6 «Αμοιβή – Τρόπος πληρωμής – Κρατήσεις», παράγραφος 6.1, αυτής, μετά τον διενεργηθέντα κατ' άρθρα 105 του ν. 4412/2016 και 324-327 του ν. 4700/2020 προσυμβατικό έλεγχο νομιμότητας της σύμβασης, προς αποσαφήνιση του ανωτέρω όρου αυτής, και, ως εκ τούτου, οι δαπάνες που απορρέουν από αυτή δεν είναι μη νόμιμες ή μη κανονικές, κατά την έννοια των διατάξεων των άρθρων 91 παρ.2 εδ. β' και γ' του ν. 4270/2014 και 75 παρ. 1 του ν.4446/2016, για τον ανωτέρω λόγο.

ΘΕΩΡΗΘΗΚΕ

Αθήνα, 17 Μαΐου 2023

Η Προέδρος του Τμήματος

Η Εισηγήτρια

Νίκη Μαριόλη
Αντιπρόεδρος του Ν.Σ.Κ.

Δέσποινα Καλέση
Πάρεδρος Ν.Σ.Κ.